

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју

Дипломски рад

Шестодневни рат у београдској јавности

Ментор:

проф. др Дубравка Стојановић

Студент:

Катарина Чампашевић ИС 14/67

Београд, септембар 2019.

Садржај

Предговор	3
Увод	4
1. Историја Блиског истока	5
2. Избијање шестодневног рата	7
3. Југославија и Блиски исток.....	8
Слика блискоисточних односа у штампи	10
Слика Јевреја у београдској јавности	16
Слика о ратној израелској влади.....	17
Београдска јавност	21
Слика великих сила	26
Слика Сједињених Америчких Држава у београдској штампи	27
Закључак.....	32
Прилог	34
Библиографија	36

Предговор

Шестодневни рат био је трећи рат који се водио између Израела и коалиције арапских држава- Уједињене Арапске Републике¹, Сирије и Јордана. Подручје Блиског истока било је у константној напетости још од оснивања нове државе Израел 1948. године. Трећи израелско-арапски рат, а по дужини трајања назван Шестодневни рат трајао је од 5. јуна до 10. јуна 1967. године. Након Другог светског рата свет је био подељен на блокове. Блоковска подела допринела је избијању Хладноратовске нетрпељивости чији су главни актери били СССР и Сједињене Америчке Државе. Оваква политика успела је да продре и у сукоб на Блиском истоку, па су своју улогу имале Америка и Совјетски Савез.

Сам назив овог рада ``Шестодневни рат у београдској јавности`` говори о чему ће овде бити речи. Југословенска спољна политика од шездесетих година двадесетог века знатно је променила свој курс. Дистанцирање југословенске политике од блоковске поделе и успостављање тешњих односа са земљама ``трећег света`` најпре са Египтом, значајно су утицале на приказ овог сукоба у београдској штампи.

У овом раду бавићу се сликама које су биле најупечатљивије и које су највише пласиране београдској јавности. Овај рад подељен је на две целине. У првом делу рада бавила сам се мотивима који су употребљени за стварање одређене слике о самом рату, као и о Израелу. Поглавља која сам издвојила представљале су најчешће теме о којима се писало у београдској штампи. У другом делу биће говора о западним силама- САД, Велика Британија и СССР, као и стварању одређене слике о овим државама кроз дневну и недељну штампу. Акцент овог рада стављен је на приказ слика које су формирале одређене ставове београдске јавности. Кроз сам рад покушаћу да појасним дугу историју сукоба на Блиском истоку као и њено интерпретирање у штампи.

Као главни извор за овај рад коришћена су два дневна листа Политика и Борба, као и недељник НИН. Код сва три листа могу се уочити неке истоветности. Постоји

¹ Држава која је основана 1958. године, чиниле су је Египат и Сирија. Трајала је до 1961. године, када је Сирија иступила из уније, а Египат је задржао назив и државна обележја све до 1971. године.

велики број чланака који су преношени из страних медија, али исто тако и текстови који су долазили са ``лица места``. Карактеристично је да су постојале одређене теме о којима су преносила сва три листа. Наиме, велика сличност је постојала, ``Израелско-арапски досије``- чланак који се налазио у свим новинама. Ретроспектива ранијих криза и сукоба на Блиском истоку. Сам ток рата, као и многе друге теме које сам обрађивала у овом раду имале су своје место у сва три листа. Када су у питању новински чланци који су говорили о деловању Запада, ту се исто могао наћи велики број. О Западним силама постојали су директни натписи, али постојао је и велики број коментара који су били у склопу чланака који су говорили о израелском деловању. Уз текстове налази се и велики број слика. Ове слике служиле су као потврда писаног чланка, а исто тако требале су да оставе и јачи утисак о догађајима. Највећи број слика односио се на наоружање, избеглице као и слике флота које су се налазиле у Средоземном мору. На крају рада налазе се карикатуре које су новинске редакције објављивале. У новинама постојало је неколико карикатура, али су оне биле доста упечатљиве и представљале су приказ политике Сједињених Америчких Држава. Ове карикатуре једино су везане за Западне силе и у новинама се нису могле наћи неке које су говориле о Израелу.

Јако је битно истаћи да су у овом периоду сви медији били под контролом државног врха. Сходно овоме, приликом анализе извора потребно је сагледати ограничења. Наиме, која је намера била новинара или уредника, како у приказу ранијих историјских догађаја, тако и у току Шестодневног рата. Кроз новинске чланке могао се одредити и став државе, тј. Партије према трећем израелско-арапском сукобу. На основу овога битно је утврдити како су новинарске редакције перципирале догађаје и самим тим обратити пажњу на могућност пропагандног дејства.

Увод

1. Историја Блиског истока

Да бисмо боље разумели слике које су креирали београдски медији, морамо сагледати целокупну историју ове области, јер узрок шестодневног рата не лежи у години избијања. Низ догађаја допринело је да Блиски исток буде у константној напетости.

Положај Јевреја био је незавидан кроз константну дискриминацију у европским земљама у којима су живели. Питање о оснивању њихове државе било је од великог значаја и до те идеје је дошло крајем деветнаестог века. Велике силе, на првом месту Велика Британија и Француска схватиле су битност овог питања. Значај ове области лежао је у географском положају и у нафтном богатству, које је било потребно за наоружавање.

Долазак Јевреја на територију створила је изразито непријатељство са околним арапским светом, која трају и до данас. Наиме, у античком периоду на територији између Гојанске висоравни на северу, Средоземног мора и Синајског полуострва на западу и реке Јордан на истоку, била је основана Хебрејска држава. Кроз историју је дошло до честих прогона Јевреја од стране римске власти. Након напуштања ове области, долази до оснивања Ислама и досељавање Арапа, који постају већинско становништво на овој територији. Након Првог светског рата почела је политика насељавања Јевреја на своју матичну територију, на којој су већинско становништво били Арапи. То је довело до стварања јачег националног идентитета арапског народа, а Јеврејима је дало мотив за обнављање своје античке државе.

Након распада Османског царства после Првог светског рата, Великој Британији је припао мандат над Палестином, област која се простирала од Медитерана до Мртвог мора и јужно до Синајског полуострва. То се није свидело арапским народима који су живели на тој територији јер су очекивали да ће са распадом Османског царства добити дуго ишчекивану самосталност. Мандат је подразумевао управу над овом територијом и помоћ при стицању суверенитета, јер се сматрало да након колонијалног периода ове државе нису спремне за самосталну политику. Њена

политика ``завади па владај`` довела је до успостављања још већег јаза и нетрпељивости ова два народа. У наредним годинама, долазило је до чешћих и масовнијих конфликта између Арапа и Јевреја. Тако је 1921. године дошло до сукоба, где је живот изгубило стотину Јевреја и 62 Арапа, а 1929. године. избили су немири који су претили да се претворе у рат.²

Крај Другог светског рата и почетак Хладног рата у овјој области додатно су погоршали стање. Од 1947. године, мандат над Палестином Велика Британија је уступила Уједињеним нацијама. Циљ је био решити заједничку егзистенцију Арапа и Јевреја на Блиском истоку. Њена подела довела је до снажног одговора арапских народа. Наиме, Уједињене нације поделиле су област на три независне целине-јеврејску, палестинску и град Јерусалим на кога су обе стране полагале право. Међутим, палестинцима оваква подела није одговарала, јер је 56% ове територије припало Јеврејима, који су били у мањини. Овакво стање на Блиском истоку довело је до самопроглашења државе Израел. Оснивање државе представљало је окидач за арапске земље- Египат, Сирију, Јордан, Либан и Ирак и довело је до првог израелско-арапског рата. Овај је као последицу имао нове територијалне промене, где се територија Израела увећала на западни Јерусалим и делове Галилеје, Јордан је припојио себи западну обалу реке Јордан и источни Јерусалим, а Египту је припала Газа. Најзначајније из овог рата је то што је потврдио постојање нове државе, а Израел је наредне године постао члан УН.³

Погранични сукоби били су све учесталији на релацији Египат-Израел. Од 1953. године, на челу Египта нашао се Гамал Абдел Насер. Хладноратовско расположење одавно је завладало на овој области, али од педесетих година дошло је до идеолошких ``обликовања``. Тако је Насерово окретање комунизму, самим тим и СССР-у, изазвало велики револт у САД-у. Америка је повука финансирање Асуанске бране која је била од великог значаја за снабдевање струјом, а као одговор на то Насер је национализовао Суецки канал. Велика Британија и Француска схвативши да су изгубиле утицај на овој територији напале су Египат заједно са Израелом 1956.године. Међутим, Хладноратовско расположење имало је свој значај и овде. На иницијативу САД дошло је до прекида ватре, али оваква политика европских сила

² ``Рађање глобалног света 1880-2015``, Дубравка Стојановић, Београд 2015, стр 116-117.

³ Исто. стр 264.

дала је повод за мешање и Совјетског Савеза. Овај сукоб додатно је погоршао односе између Арапа и Јевреја, који ће поново кулминирати у Шестодневном рату.

2. Избијање шестодневног рата

Од периода Суецке кризе па до избијања Шестодневног рата напетост између Јевреја и арапских народа се није стишавала. Још 1966. године, због овакве ситуације, Сирија и Египат склопиле су дефанзивни пакт у случају израелског напада. Већ наредне године, маја 1967. дошло је до упада сиријских герилаца на израелску територију чији мотив је био коришћење водних ресурса реке Јордан. Због претпоставке израелског одговора на упад сиријских герилаца, Египат је концентрисао трупе на Синајском полуострву у близини демаркационе линије. Међутим, на том простору налазиле су се још од периода Суецке кризе УНЕФ-ове јединице. Насер је на своју иницијативу затражио повлачење УНЕФ-ових јединица, јер није желео присуство друге војске на територији Египта, што је У Тант, секретар УН прво одбио, затражећи дозволу Израелаца да се премести УНЕФ-ов контингент на њихову страну демаркационе линије. Израелци су одбили, а У Тант је касније изјавио: ``Да су Израелци прихватили предлог, до рата највероватније не би ни дошло``.⁴

Након ових догађаја уследила је блокада Акабског залива. У претходном сукобу између Израела и Египта дошло је до национализације Суецког канала, а једини пут ка Црвеном мору и Индијском океану за израелске бродове био је кроз Акабски залив. Наиме, Акабски залив раздваја Синајско полуострво од Саудијског полуострва и представља источни крак Црвеног мора. Право на залив је поред Јордана, Саудијске Арабије и Египта имао и Израел преко луке Еилат.

Умешаност сиријске владе у упаде сиријских герилаца није се могла потврдити, али су Израелци и поред непостојања званичних доказа претили окупацијом Дамаска. Одговор на ове претње било је Насерово блокирање Акабског залива, који није имао економске циљеве, већ чисто политичке. Покушавајући да смири тензије секретар УН У Тант се састао са Насером у Каиру како би пронашли решење и спречили даљу ескалацију сукоба. Предложено је ``замрзавање`` блокаде на две недеље, као и

⁴ Four Arab-Israeli Wars and the Peace Process, Sydney D. Bailey, London 1990. str 226.

постављање бодљикаве жице дуж демаркационе линије. Насер није пристао на учешће УН надзора на египатској територији, сходно томе није желео постављање жице са египатске стране, а ако би и дошло до замрзавања блокаде, то не би било спроведено од стране УНЕФ-а, већ би контролу над заливом и даље вршиле египатске снаге. Насер се плашио да би доласком стране морнарице у Акабски залив Израел изгубио *cassus belli* и евентуални рат би тиме био пролонгиран. Због концентрације египатских трупа, Израел се осетио опкољеним и због тога се одлучио на напад, јер би тиме остварили вишевековну жељу, обнову своје античке државе.

Водеће супер силе, САД и СССР имале су своју улогу и у овом сукобу. Иако је Велика Британија непосредно пре проглашења независности Израела војно и административно напустила Блиски исток, и даље је утицај светских сила је присутан. Блоковска подела била је изражајна и у овој области, Египат је био окренут совјетима, а Израел САД, на шта је утицало уређење блискоисточних држава у времену Хладног рата. За Шестодневни рат је од великог значаја био став ових држава. САД и СССР нису желеле да дође до ескалације сукоба, али су обе прећутно подржавале зараћене стране. САД није одговорао сукоб већих размера због активног учешћа у Вијетнамском рату који се одразио и на америчко друштво, стога је вршила активну агитацију у УН заједно са совјетима ради завршетка Шестодневног рата.

3. Југославија и Блиски исток

Након завршека Другог светског рата, Југославија је пролазила кроз процес револуционарних промена. Као комунистичка држава, своју спољну политику усмерила је ка Совјетском Савезу. Међутим, због неприхватања хегемонистичких ставова Совјетског врх дошло је 1948. године до бурног раскида са Информбироом. У епохи Хладног рата, свет је био подељен на Исток и Запад. Југославија која је дошла у сукоб са ``истоком``, морала је своју политику да усмери ка западним силама, тачније ка Сједињеним Америчким Државама. Од 1953. године долази до заокрета. Наиме, као држава комунистичког уређења није могла превише да се везује за капиталистичке земље као што је САД, а те године долази и до обнављања односа са Совјетима. Ова година довела је и до успостављања тотално новог курса југословенске спољне политике. Југославија се приближавала идеји дистанцирања

од блоковске поделе, те је сходно овој идеји даљи спољнополитички курс ишао ка политици несврставања.

Титово путовање у Бурму и Индију 1954. године наговестило је политику дистанцирања од блокова и приближавању земљама ``трећег света``⁵ Исте ове године долази и до посете југословенског врха Египту, где је успостављена тешња сарадња ове две земље и може се слободно рећи да је представљала прекретницу у даљим односима Југославије и Египта. Од 1954. године долази до успостављања војне, економске и културне сарадње. У јануару исте године дошло је до посете десеточлане египатске војне делегације, успостављена је трговина, Југославија је извозила муницију, експлозив, барут... На културном плану дошло је до посете културно уметничког друштва, као и размене студената.⁶ Југословенска политика била је активна на Блиском истоку и за време претходних израелско-арапских сукоба, где се за време Суецке кризе нашао један контингент југословенске војске у саставу УН.

Добри односи са земљама ``трећег света`` значајно су допринели југословенској економији и политици. Сарадња са овим државама, допринела је бољој позицији Југославије у УН.

У Београду 1961. године дошло је до оснивања Покрета несврстаних. Овај покрет одиграо најзначајнију улогу у односима Југославије и арапских држава у Шестодневном рату, и на тај начин допринео да се створи слика држава које су се налазиле на супротној страни. Принципи Покрета несврстаних подразумевали су дистанцирање од блоковске поделе, борба за напредак и просперитет бивших колонијалних држава, поштовање територијалног интегритета и суверенитета, међусобну економску сарадњу, мирољубива коезистенција, као и борба против империјалистичких тежњи и колонијализма.⁷

Покрет несврстаних имао је највећи утицај на спољну политику Југославије, као и на односе држава Блиског истока, највише са Египтом. Оваква политика је у Шестодневном рату највише допринела окретању овим државама, а не Израелу.

⁵ ``Тито и НАТО, успон и пад друге Југославије``, Предраг Симић, Београд 2008, стр 90.

⁶ Југославија у Хладном рату`` Београд 2010, пр. Александар Животић, стр 42-43.

⁷ ``Несврстана Југославија и савремени свет, спољна политика Југославије 1945-1985.`` Ранко Петковић, Загреб 1985. стр 18-25.

Слика блискоисточних односа у штампи

Шестодневни рат у београдској јавности изазвао је велику пажњу. Томе је и допринела чињеница да су медији шест дана овог сукоба непрестано извештавали о њему. Насловне стране биле су резервисане за горућа питања Блиског истока. Имајући у виду да је управо насловна страна она која утиче на тираж, уредници су проценили колико велику пажњу читалаца окупира овај рат, а исто тако и колико доприноси упечатљивијој пропаганди. Осим насловница, и велики број чланака који су преносили сваки дан рата значајно су формирали став читалачке публике о овом сукобу. Уз овакву медијску пропраћеност, београдска јавност није могла остати равнодушна, те се постављају питања, каква слика је представљена грађанима?

Кроз новинске извештаје који су пратили ток дешавања, провлаче се релативно исти мотиви који су допринели стварању слике о рату на Блиском Истоку. Који су то мотиви? Какав су утисак грађани могли да стекну? Како се то одразило на београдску јавност? Ово су само нека од питања на која ћу у овом поглављу покушати да одговорим.

Сукоб из 1967. године није први који је задесио Блиски Исток, али је додатно допринео да се геополитичка слика и непомирљивост народа на овој територији одржи до данашњих дана. Кроз новине које су коришћене као главни извор овог рада, јасно се провлачи историја овог поднебља. Из њих се може сазнати које околности су довеле до настанка државе Израел и како је дошло до поновног сукоба. Овакав начин писања јасно је интерпретирао вишедеценијски сукоб и успео да покаже да срж овог проблема не лежи у данашњици.

Од великог значаја за схватање целокупног односа Југославије и арапских земаља, јесте југословенска политика. Након дистанцирања од суперсила, Америке и СССР, Југославији је био потребан нови ослонац. Овај ослонац нашла је у земљама ``трећег света``, у Покрету несврстаних које ће након прве конференције 1961. године, обухватати 117 држава или око 55% светског становништва.⁸ Захваљујући овоме, Југославија ће постати једна од најзначајнијих држава у Уједињеним нацијама и

⁸ ``Тито и НАТО``, Предраг Симић, стр 90.

њена спољна политика кретаће се у правцу одржавања присних односа са овим државама.

Кроз овакву политику, југословенске новине пласирале су пропагандне текстове и ``искривљену историју``. То је било неопходно како би се историја „искривила“, односно прилагодила формирању специфичне слике у јавном мњењу, потребне да би се делотворније испунили потички циљеви. У тумачењу античке прошлости, пажљивом селекцијом информација, пропаганда је нашла свој пут и приказала наклоност Југославије ка арапским змељама.

``Очима историчара``-одељак у новинама, који је са научне тачке гледишта, требао да створи слику о односима арапског света и новонастале државе Израел, покушао је да одговори на главна питања која су везана за овај сукоб. У овим питањима, историја Израела досеже и њен антички период. Новинарске редакције су теденциозно бирале које делове историје и једне и друге стране ће истаћи, како би изазвали бурне реакције читалаца. Највећи број односио се на претходни рат и период Суецке кризе. Овај сукоб на Блиском Истоку одиграо се десет година раније и приказује се да узрок нове кризе лежи у њему.⁹

Дакле, може се закључити да је Суецкој кризи посвећено највише пажње јер су Египат напали Велка Британија, Француска и Израел. Наиме, пошто је египатски лидер национализовао Суецки канал, европске силе су схватиле да су изгубиле водећу улогу на овој територији, што је био узрок за покретање напада.¹⁰ Приметила сам, да у новинама не постоји ниједан текст о првом израелско-арапском рату.

Први рат из 1948. године, започет је нападом Египта и околних арапских држава-Сирије, Либана, Јордана и Ирака на израелску војску¹¹. С обзиром да је кроз медије највише потенцирана прича око Суецке кризе, сматрам да разлог у томе тај што је Египта приказан као жртва европских империјалистичких сила и Израела. Исто тако, на овај начин београдске редакције приказале су да се историја ``понавља``. Наиме, циљ новина је био и да прикажу да се у року од једне деценије Египат поново мора борити за своје воде на које полаже право. Њихово право на Суецки канал и

⁹ ``Времеплов-напад на Суец``*Нин*, 18. јун 1967. стр 3. ; ``Суец јуче и данас``, *Политика* 8. јун 1967. стр5.

¹⁰ ``Рађање глобалног света 1880-2015.`` Д. Стојановић. 265стр.

¹¹ Исто. 264 стр.

Акабски залив у београдским медијима било је неспорно, а Израел и западне силе, као и за време Суецке кризе, окарактерисани су као ``отимачи`` њихових вода.

Разлог инсистирања на Суецкој кризи, и потискивања првог израелско – арапског сукоба у београдској штампи, дефинитивно је покушај једностраног приказивања догађаја. Наиме, све што би могло учинити Израел нападнутом страном, а не агресором, систематски се одстрањивало из чланака.

Редакције су настојале да покажу да се историја понавља, користећи селективно раније сукобе. Велике силе и Израел тада, као и за време Шестодневног рата, приказани су као главни изазивачи кризе и агресије које је арапски свет преживео. Овакви чланци вешто су рефлектовали прошлост и указивали на вишедеценијеску патњу арапског света.

Мирољубивост арапског света приказивана је као константа, која је истрајала и поред спољних фактора који су на Блиском Истоку покушали да наметну своју власт. Борба арапског становништва са јеврејским народом представљена је као борба за своје исконско право на ову територију,¹² а свака реакција Арапа је приказано као одбрамбени рат.

Сам наслов имао је своје значење. Новинарске редакције искористиле су термин ``историја`` која је за циљ имала да читаоце ових новина убеди у тачност података из прошлости и да не буде сумњу у арапску толеранцију према Јеврејима. На тај начин, кроз наслов новинари су оваквом, искривљеном приказу историје давали кредибилитет.

Између шестодневног рата и Другог светског рата, прошло је свега 22 године. Прогон Јевреја и Холокауст били су трагедија почињеном људском руком, које су тада, као и данас изазивали бурне реакције јавности. Новински чланци настајали су да прикажу Арапе мирољубивим народом, који су у време највећих прогона Јевреја пружили помоћ. У новинама се инсистира да сукоб није ни расни, ни религијски, већ је представљен као оправдана борба Арапа за њихову територију. Важна карактеристика ових чланака је да су на значајна питања давани аргументовани

¹² ``Требало је чекати да Арапи истерају крсташе, па да се Јевреји могу поново настанити у Палестини`` НИН, 11. јун 1967. стр 4.

одговори, тако да су београдски читаоци имали јасно пласирану причу која је била поткована ``стручном`` анализом историјских догађаја.

Међутим, узимајући у обзир ранији период Палестине и процес досељавања Јевреја на ову територију, не може се рећи да је у овом чланку приказана сасвим реална историја. Након завршетка Првог светског рата, долазило је до масовних имиграција Јевреја на палестинску територију. У овом периоду избила су два грађанска рата, 1920. и 1937. године и дошло до буђења снажне националне свести и код Јевреја и код Арапа.¹³ Побуне Палестинаца на овој територији имали су конзервативни и исламистички карактер, тако да је приказ у београдској штампи имао пропагандни карактер¹⁴. Новинарске редакције, желеле су да прикажу Арапе као мирољубиве и спремне да помогну али оваква политика се заправо није водила. Главни циљ оваквом писању јесте усмеравање симпатија јавности ка Арапима.

Новинским приказима омогућено је и стварање култа о Арапима као мирољубивом народу. Мађутим доласком до званичног оснивања Израела, перцепција приказа се тотално променила. Новински прикази били су другачији, раније су били окарактерисани као народ који је имао тешку судбину, али након оснивања у новинским чланцима о Јеврејима се говори директно и намеће се епитет империјалиста и народа који крши права арапског света. Једно од спорних питања у већини новина било је како је настала држава Израел? На који начин је добијена територија за њено формирање?.

Питање о настанку Израела и начину добијања територија приказано је у НИНу, Политици и Борби. Дана 15. маја 1948. године¹⁵, проглашена је нова држава, на Блиском Истоку где је већинско становништво било арапског порекла. Према тврдњама новина, околне арапске државе прихватиле су оснивање нове државе на уштрб својих народа .¹⁶

Након што је Бен Гурион прогласио оснивање државе, дошло је до сукоба са околним арапским државама, што је изазвало први израелско-арапски рат.¹⁷ Настанак нове државе ниједна арапска држава није прихватила, јер су сматрале да су

¹³ ``Рађање глобалног света 1880-2015``, Д. Стојановић, стр95.

¹⁴ Исто. стр 146.

¹⁵ Исто. 263стр.

¹⁶ `` Израелско-арапски досије``, НИН, 18. 6 1967., стр9.

¹⁷ ``Рађање глобалног света 1880-2015``, Д. Стојановић, стр 264.

те територије на којима је основан Израел заправо њихове. Новинарске редакције, на овај начин желели су да прикажу да суседне арапске државе немају ништа против Израела, већ само против њене агресивне политике. коју је водио. Потпуно искривљена слика пласирана је београдској јавности, као вид пропагандрне машинерије која је одговарала политици Југославије.

Након оснивања, Израелци су приказани као главни изазивачи кризе, они који су спречавали напредак арапских држава и приказивани су као главни непријатељи који су отимали Арапске територије.¹⁸

Према изворима, ниједног тренутка се не оспорава право на постојање Израела, али проблематична је израелска политика којом су дириговале САД и Велика Британија. Оваква политика Израела, као марионете страних сила, добила је упечатљиву слику колонизатора и приказана је као нова империјалистичка сила.

Само оснивање Израела уско је повезано са САД. Кроз новинске чланке јасно се приказује да без САД не би ни постојао Израел.¹⁹ Кроз овакав приказ самог постанка државе, мења се слика о античким Јеврејима и усваја слика нових нападача који кроз своје кратко постојање ремете мир на Блиском Истоку и увећавају своје територије на рачун Арапа, који су приликом највећих недаћа јеврејске историје пружили спас. У току Шестодневног рата, сукоб које представља једно од снажнијих жаришта нетрпељивости истока и запада, редакције су вешто указивале на дугогодишњу повезаност Израела са САД и Великом Британијом, што ће бити детаљније објашњено у другом поглављу.

Слика која је свеприсутна у београдској штампи и која је служила за буђење емпатије народа, ка арапском свету, јесте питање палестинских избеглица. Од оснивања Израела велики број Палестинаца морао је да напусти своје куће и да потражи уточиште у другим државама. Напуштањем појаса Газе, Јерусалима, делова Галилеје, западне обале Јордана, које су заузеле земље које су учествовале у првом израелско-арапском рату- Израел, Јордан и Египта, дошло је до великог броја палестинских избеглица. Главни мотив који се јавља код овог питања јесте да им је

¹⁸ `` Израелско-арапски досије``, НИН, 18. 6 1967., стр9.

¹⁹ ``Израел је капиталистичка земља: створена је захваљујући америчком капиталу и налази се на путу капиталистичког развоја`` НИН, 18. јун 1967. стр9

ускраћено право на напредак и просперитет.²⁰ Напоследку, ускраћено им је и право на живот на матичној територији.

Кроз новинске чланке ово питање су београдске редакције искористила да се супротстави великим силама, које су за избеглице имали најоштрије критике.²¹ Главни приказ палестинских избеглица у штампи јесте њихов тежак начин живота, као и константног форсирања става, да се ово не дешава њиховом кривицом.

По избијању сукоба, трагичне слике долазиле су из појаса Газе. Редакције су се трудиле да што сликовитије опишу какав живот су водили Палестинци који су се нашли у окупираној Гази. Говорило се о њиховој глади, лошим животним условима као и свакодневной борби за опстанак. ``На изласку из Газе могу се видети кровови избегличког логора, једног од највећих на свету . У њему је смештено 40,000 људи који живе у највећој беди и изазивају самилост и најнеосетљивијих људи.``²²

Битно је напоменути, да велики број палестинских избеглица, тражио уточиште у другим државама због избијања првог израелско-арапског рата. Након завршетка овог сукоба, територијално увећане на рачун палестинских поседа изашле су Израел, Египат и Јордан.²³

У новинским текстовима нигде нису спомињане арапске државе као кривци за великих број палестинских избеглица, а сав терет сваљује се на израелце и нову државу која је основана.

Кроз овакав историјски контекст, било је потребно београдској јавности дати ``одговор`` због чега је све почело и како је до тога дошло. Акцент је стављен на приказ великодушности арапског света у периодима недаћа за Јевреје, али као резултат тога, показала се парадоксална слика ситуације на Блиском Истоку. Питање палестинских избеглица требало је да пробуди емпатију ка арапским народима, па је у ту сврху пласирана прича о Израелу и њеном увећању на рачун палестинских територија. Завршетком првог израелско-арапског рата Јордан и Египат добили су

²⁰ ``Палестина је 1948. године, у то нема сумње, била најнапреднија земља у економском и културном погледу`` НИИ, 18. јун 1967.

²¹ ``Палестински Арапи су лењи и више би волели да живе од међународне милости, него да раде како би зарадили за живот.`` НИИ, ``Заблуде о палестинским избеглицама`` 18. јун 1967 стр 16.

²² НИИ, 18. јун 1967, стр 15.

²³ `` Рађање глобалног света 1880-2015``.Д. Стојановић стр 264.

знатна увећања својих територија. Египту је припао појас Газе, док је Јордан припојио западну обалу реке Јордан и источни Јерусалим.

Слика Јевреја у београдској јавности

Као главни кривац за избијање овог сукоба представљен је Израел као и Јевреји који су живели у њему. Приказ израелске империјалистичке политике и жеље за новим територијама на рачун арапских држава добиле су оштре критике београдских редакција.

После Другог светског рата, свет је живео у великом страху од поновног великог сукоба. Тензије Хладног рата утицале су на распламсавања жаришта широм света, тако да је до избијања рата могло доћи лако. Јевреји су окарактерисани као главни виновници кризе. У новинама је приказана могућност да спрече оружани сукоб, али да је њихова политика више тежила ка сукобу, него ка миру.²⁴ Због оваквог става, долази до демонизовања Јевреја и стварања негативних слика о њима.

Поред карактеристичних слика о агресорима, материјалистима и марионетама западних сила, у новинама 1967. године долази до стварања упечатљиве слике. У чланку који је носио назив ``Оргијање свете земље`` Јевреји су упоређени са нацистима.

У овом чланку аутор је директно упоредио злодела која су се десила Јеврејима за време Трећег Рајха са ситуацијом на Блиском Истоку, где су сада Јевреји окарактерисани као геноцидан народ који обрће сопствену историју. Пласирање овакве слике о Јеврејима само две деценије након завршетка Другог светског рата и оптужбе за геноцид над Арапима изазивало је бурне реакције читалаца. ``Гледали

²⁴ ``Од почетка кризе било је поред разних гестова непомирљивости, такође довољно знакова да је мир могуће сачувати. Ратни сукоб је ипак покренут и немогуће је посумњати у адресу покретача.`` Ј.Г. ``Израелска агресија``, Политика, 6. јун 1967, стр 2.

смо како израелски шлемови, војска наоружана огњем и мачем, спроводи као њих нацисти некада, заробљенике и збег суседног народа-Арапа .²⁵

Са оваквом снажним и упечатљивим поређењима, евоцирањем прошлости, и давање јеврејском народу атрибуте њихових највећих непријатеља, београдска јавност није могла стећи лепу слику о дешавањима на Блиском Истоку, као ни лепу слику о Израелу. Поред уобичајних мотива и карактеристика који су приписивани, ова слика Јевреја где су представљени као нацисти у београдској јавности имао је снажан одјек.

Узећи у обзир да су новинске редакције биле под строгим контролом државе, текстови су писани у зависности од политике коју је Југославија водила. Строга цензура је била свеприсутна, а новинари су своје текстове писали под диригентском палицом врха државе. Слика изазивача кризе, коси се са чињеницом да је Насер, лидер Египта, још 14. маја 1967. године мобилисао војску. Наиме, Египту је у том тренутку одговарао рат, који је за циљ имао бољу позицију на Блиском Истоку и приближавање Сједињених Америчких Држава Египту. Повлачење војника УН са Синаја као и затварање Акабског залива, резултирало су Израелским превентивним нападом, због оваквих политичких потеза Насера, као и осећаја опкољености од стране египатских војника.²⁶

Кроз мотиве који се провлаче, јасна је слика коју су новинари као и држава желели да пласирају београдској јавности као пропаганду. Ово је за циљ имало окретање јавности ка арапском свету, које су по приказима новина били једине жртве овог рата. Подржавање Арапа значило је и подржавање политике Египатског лидера. На овај начин југословенска политика желела је ојача свој спољнополитички положај. Супротна је наравно била слика Јевреја. Кроз овај новински чланак представљени су као највећи злочинци, самим тим што су идентификовани са нацистима.

²⁵ ``Оргијање Свете земље``, Д. Марковић, НИН. 18. јун 1967, стр 1.

²⁶ ``Рађање глобалног света 1880-2015`` Д. Стојановић стр 309.

Слика о ратној израелској влади

У данима нетрпељивости између Арапа и Израелаца, велику улогу одиграли су лидери зараћених страна.. Новинари су велику пажњу посвећивали овој теми, и пре избијања шестодневног рата, пре свега због тензија које су владале у данима пред формирање израелске владе почетком јуна 1967. године²⁷. Тадашњи премијер Леви Ешкол је желео да уједини све политичке фракције и кроз владу националног спаса утемељи пут ка коначном решавању сукоба са Арапима.

Поред велике борбе у израелском парламенту, на челу нове владе избила је милитантна фракција. Моше Дајан, познат јавности још из ранијег израелско-арапског сукоба, имаће поново своју запажену улогу. Као нови министар одбране, његово име биће често спомињано у свим новинама, које су главни извор овог рада. Са Дајаном на челу министарства одбране, јавља се идеја о брзом деловању израелских трупа и завршетку целокупне кампање у свега неколико дана.²⁸ Поред Леви Ешкола и Моше Дајана, трећа значајна личност која је исто толико допринела стартном негативном класификовању јесте Менахим Бегин.

Кроз ово поглавље покушаћу да објасним како је нова израелска влада утицала на формирње негативне слике о самом избијању и даљем току шестодневног рата.

Ажурност београдских новинара и значај овог сукоба на Блиском Истоку јасно се испољава кроз број новинских чланака на ову тему. Формирање ове владе, одмах је нашло своје место у дневним новинама. ``С обзиром на улазак у нову владу Дајана и Бегина ова влада је одмах оквалификована као ратна``²⁹

Са оваквим ставом, новинари београдских редакција, јасно су приказивали на којој је страни политика саме Југославије. Још једна од битнијих ставки која се преносила,

²⁷ Four Arab-Israeli War and the Peace process, Sydney D. Bailey. стр 218.

²⁸ Исто.

²⁹ ``Ратна влада у Израелу``, Политика, 2. јун 1967, стр 4.

јесте помињање Менахима Бегина као бившег шефа израелске терористичке организације ``Иргун цвај леуми.``³⁰

Пре избијања рата и на самом почетку, у новинама ови генерали били су етикетирани као познати екстремисти, злогласно аресивни и гласни заговорници војних интервенција према Арапском свету. Често су преношени њихови интервјуи у којима се приказује њихова агресивна политика и уверење о њиховој правичности - ``Израел треба да буде спреман на рат који би му био наметнут.``³¹

Само избијање сукоба везано је за право над Акабским заливом. Израел и Египат тврдили су да имају фундаментална права над заливом, што ће бити главни аргумент и једне и друге стране да се отпочне овај рат. Југословенске новине одлучно су браниле став и право Египта³² над овим простором, те је свака изјава израелских генерала праћена великим негодовањем и оштрим одговором.

Кроз цео приказ израелске владе, провлачи се главни мотив, мотив изазивача рата. У жеку хладноратовске тензије, сукоба широм света, Израел је окарактерисан као држава која је, и поред могућности да се рат заустави, ипак вођена оваквом политиком одлучила да изазове још један сукоб.³³

Избијање рата 5. јуна 1967. поново је у београдским новинама окарактерисано и упоређено са нацистичком Немачком. Приказ првог напада у београдским новинама представљен је као ``муњевити рат``, а оваквав план акције приписиван је министру одбране Дајану. У београдском недељнику овакав вид напада назван је ``Блиц Криг``³⁴ Кроз већину ових новинских чланака, сам опис јеврејског народа, начин ратовања и наравно цео државни врх јасно су добили епитете својих највећих непријатеља и највећих злочинаца тога доба. ``Нема никакве сумње да је Израел почео глобални напад на свим фронтима``³⁵

³⁰ ``Ово је први пут да је од настанка Израела у владу ушао Бегин, шеф израелске терористичке организације.`` Политика, 2. јун 1967. стр4.

³¹ ``Моше Дајан прети.`` Политика, 4. јун 1967. стр 1.

³² ``Воде Акабског залива припадају територијално УАР и Саудијској Арабији и то им право нико не може узети.`` - ``Акабски залив-ко је у праву?``, НИН, 18 јун. 1967 стр7.

³³ ``Људи су огорчени на Израел што је почео рат који се могао избећи`` - ``Почетак напада``, Политика, 5. јун 1967.

³⁴ ``5 дана Блиц Крига``, НИН, 18. јун 1967.

³⁵ ``Израел напао УАР``, Политика 5. јун 1967. стр 8.

Поред оваквог приказа Израела као главног виновника кризе на Блиском Истоку, јавља се тотално супротна слика Арапског света. Њихово право на Акабски залив било је неоспорно, њихова мирољубивост и жеља за миром је била свеprisутна у београдској штампи. Потенцирање овакве слике, јасно је уткало пут наклоности народа ка Арапима. Јасно је да је оваква слика формирана захваљујући спољној политици коју је врх Југославије водио ка земљама ``трећег света``. ``Израел је предузео напада у моменту када је влада УАР одлучила да учини нови покушај и спречи рат``³⁶

И поред великог броја израелских извештаја о њиховом праву и покушају да прикажу Арапе као главне аргесоре у овом новом сукобу на Блиском Истоку, новинари београдских редакција јасно су држали страну арапских земаља. Израелски државни врх окарактерисан је као покретач свих недаћа у Шестодневном рату као и главни кривац за све жртве које су изгубиле живот.

У влади националног спаса комунистичка партија Израела није имала своје место. Њихова реч у данима шестодневног рата у Кнесету³⁷ није била од велике значајности. Међутим, новине су вешто преносиле њихове дебате и ставове, које је подржавао врх Југославије. Оваква повезаност темељи се на идеолошкој основи. Београдским читаоцима пренет је чланак који је говорио о комунистичким представницима и њиховом ставу о питањима која су важна за заједничку егзистенцију Израелаца и Арапа на простору Блиског Истока.

Кроз овај чланак јављају се исти мотиви и образложења које је заговарала и комунистичка партија Југославије. Приказани су као борци за напредак, просперитет свих народа на Блиском Истоку, али исто тако негативно су говорили о империјалистичким тежњама западних сила.³⁸ Израелски комунисти нагласили су : ``Ми видимо потпуно друкчију будућност арапско-израелских односа: будућност братства, пријатељства, сарадње.``³⁹

³⁶ Исто.

³⁷ Израелски парламент.

³⁸ ``Наше мишљење је да све прогресивне снаге овог дела света треба да се супротставе сваком акту који олакшава игру империјалиста``, ``Шта мисле израелски комунисти``, НИН, 11. јун 1967.

³⁹ ``Шта мисле израелски комунисти``, НИН, 11. јун 1967.

Кроз овај одељак говори се о заједништву ова два народа и то заједништво представљено је као кључ успеха и мира на овом вишедеценијском подручју сукоба.

Јако је битно нагласити да у овој дебати, између Ешкола и Израелских комуниста, комунисти су тотално деградирани, те се чланак завршава Ешколовом реченицом ``Ако дипломатска акција не уроди плодом, бићемо принуђени да спроведемо наше право на самоодбрану``.⁴⁰

Комунистичке парије Југославије и Израелски комунисти имали су индетичне ставове. Лично мислим да је овај текст служио за заједничку борбу комуниста против западних империјалистичких сила и против капитализма. Чланак је више окренут пропаганди против САД и Велике Британије, тј. заједничкој борби против капитализма. ``Пут Израела је уз арапске народе, против империјализма, а не уз империјализам против арапских народа``.⁴¹

Комунистичка партија Југославије одржавала је добре односе са израелским комунистима, све до избијања Суецке кризе, када је отказала долазак на 13. конгрес Комунистичке партије Израела. Југославија је била једна од првих држава која је прихватила оснивање Израела и кроз даљи период одржавала је добре односе. Долазило је до посета израелских посланика, а и југословенски лидер је одлазио у Израел. Међутим, зближавање Тита и Насера, јача економска повезаност, као и идеологија допринели су разимомилажењу политике Израела и Југославије. На тотално захлађење односа утицали су југословенски одреди на Синају за време Суецке кризе 1956. године.

Београдска јавност

Блиски односи Јосипа Броза Тита и Насера датирају још од 1953.⁴² године. Успостављање заједничке економске, политичке и културне сарадње, допринело је окретању Југославије ка арапским земљама. Југославија која се у том периоду нашла

⁴⁰ Исто.

⁴¹ Исто.

⁴² ``Југославија у Хладном рату``, Александар Животић, стр 42.

на раскршћу, свој пут нашла је у змељама ``трећег свет``, а највише у Египту. Наиме, након одвајања од блоковске поделе, од две водеће суперсиле-СССР и САД, Тито је правац спољне политике видео у арапским земљама. Оваква политика у Југославији, допринела је стварању слике о Арапаима као жртвама израелске агресије. У овом поглављу наћи ће се приказ реакција београдске јавности на Шестодневни рат.

Вођена оваквом политиком, одмах након напада израелских трупа на територије УАР, председник Југославије дао је оштру критику у свим новинама. Његова изјава налазила се на свим насловним странама и имала је велики одјек на читаву територију Југославије. У овој изјави коришћени су и ранији мотиви који су преписивани израелцима. У самом прогласу, Тито је вршио агитацију на Организацију Уједињених Нација, како би се овај сукоб што пре окончао. Порука коју је лично Тито упутио била јасна, Израелци су криви и њиховој агресивности се мора стати на пут. ``Израел је отпочео војне операције како би силом оружја наметнуо своју вољу. Тиме Израел преузима на себе сву одговорност.``⁴³

Израел јесте први напао, али њихов напад настао је као продукт пре свега Египатске политике, која је тежила успостављању боље позиције како на Блиском Истоку, тако и међу великим силама.

Београдска јавност није била ускраћена за детаљан пренос догађаја. Новине су преносиле дешавања на Блиском Истоку из часа у час.. У чланку ``Опасне игре-што пре спречити`` дат је став грађана Београда о самом почетку рата.

Уредник је овде пренео своју агенту, коју је вршио на дан избијања самог сукоба. Овде се може наћи мишљење људи коју су припадали различитим животним добрима и бавили се различитим пословима. ``Арапски народи су решили да се боре и наше симпатије су на њиховој страни`` - службеник Опште грађевинске задруге. Кроз даље интервјуисање долази се до студента електротехнике `` Израел је напао..`` Последња два испитаника била су Пилот ЈАТ-а и ученици трговачке школе. `` Нема распуста за наше мале пријатеље у Египту. У рату нема школе, али нема ни распуста.. Нема.``⁴⁴

⁴³ ``Тито: израелска агресија мора бити заустављена``, Политика, 6. јун 1967. стр1.

⁴⁴ ``Опасне игре-што пре спречити``, В. Колар, Политика, 6. јун 1967. стр 6.

Кроз овакво анкетирање свих слојева друштва, долази до формирања слике београдске јавности. Ови испитаници у њиховим изјавама обухватили су све мотиве које су пропагирале новине од почетка сукоба.

Питање је да ли су се ове анкете заиста спроводиле. Наиме, у њима су обухваћени сви слојеви друштва. На тај начин приказана је заинтересованост свих слојева за овај сукоб на Блиском истоку.

Кроз истраживање ових новине, увидела сам да у току Шестодневног рата, београдској јавности једино су били пласирани догађаји са Блиског Истока. Наиме, у овом периоду одигравао се и Вијетнамски рат, који је имао већу светску медијску пажњу него блискоисточни сукоб. О Вијетнамском рату могло се наћи пар текстова који нису били упадљиви. Ово заправо говори колико је југословенској влади од великог значаја био однос са Египтом и арапским земљама. На овај начин југословенски врх ојачавао је своју спољну политику.

Због оваквог развоја догађаја, уследиле су демонстрације широм Југославије. У новинама током шестодневног рата, једна од битнијих вести били су протести. Још од педесетих година, долазило је до културне размене на релацији Египат-Југославија. Том приликом велики број арапских студената нашао се у Београду⁴⁵.

По самом избијању рата, најгласнији су били арапски студенти. Осуђена је аргесија Израела, али ови протести имали су и антиамеричко и антибританско обележје⁴⁶. С обзиром да се за Израел говорило као о ``продуженој руци`` западних сила, јавно мњење Југославије изражавало је непријатељство и према Америци и Британији. ``Арапски студенти су око 21:30 часа, каменицама поразбијали излоге америчке читаонице у Кнез Михаиловој улици.``⁴⁷

Тито је водио политику која је била приврежена земљама ``трећег света``, доскорашњих колонија. Сматрало се да су напредак и просперитет биле главне одлике које су овим сукобом укинута арапским земљама. Југословнска политка је од формирања нове владе тежила ка успостављању јаког привредног и економског благостања земље. Као што је и сама изашла из ослободилачке борбе, Југославија је пружала подршку и другим народима за национално ослобођење и напредак својих

⁴⁵ ``Југославија у Хладном рату``, А. Животић, стр 43.

⁴⁶ `` Док милиони људи гладују, шака људи испољава своју агресију.`` Политика, В.К. 7. јун 1967, стр 6.

⁴⁷ Политика, 7. јун 1967. стр 9.

држава. Оваква политика оличена је у Покрету несврстаних, који представља најбитнију спону између Египта и Југославије, као и других држава ``трећег света``. ``Сматрамо да тај напад није само напад на арапски свет, већ на све прогресивне снаге света.``⁴⁸ На улицама су се окупљали студенти и радници из свих крајева Југославије-Загреб, Љубљана, Ријека, Ниш, Котор.⁴⁹ У Политици и Борби налазе се прикази ових протеста. И једна и друга редакција, преносиле су градове у којима се народ окупљао, а то су били градови дуж целе Југославије и представљени су као митинзи солидарности према арапским државама.⁵⁰ Наиме, ови нису самоиницијативна окупљања грађана. Одмах након избијања рата, Савез комуниста био је задужен за организовање ових протеста.⁵¹

Долази се до питања колика је заиста била заинтересованост грађана за овај сукоб?

Поред упечатљиве и свакодневне пропаганде може да се закључи да су били упознати са дешавањима на Блиском истоку, али да то није било довољно да се грађани сами окупе. Новинарске редакције и митинзи били су део југословенске пропаганде, а ове анкете су објављиване као потврда југословенске политике.

Велика пажња у медијима била је посвећена броју југословена који се налазио на територији Блиског Истока у току рата. Наиме, на Синају се налазио југословенски одред у саставу УНЕФ-а и велики број радника југословенских грађевинских фирми.⁵² Такође је велики број југословенских бродова пловио короз Акабски залив. Одмах по избијању сукоба, београдска јавност је била обавештена. ``Израелске копнене јединице отвориле су ватру на положаје недалеко од југословенских логора, тако да су делови граната падали на сам логор, нико није претрпео никакве повреде.``⁵³

Новине су вешто преносиле вести о суграђанима који су се тамо налазили. Кроз овакве репортаже може се закључити да југословенски држављани и путници на бродовима који су се тамо нашли у току сукоба, нису повређени, али акценат се ставља на то да је постојала велика могућност од стране израелских војника. За

⁴⁸ ``Протестни митинзи настављају се у целој земљи``, Политика, 8. јун 1967, стр 5.

⁴⁹ Борба, 6. јун 1967. стр 7.

⁵⁰ ``Митинг солидарности``, Политика, В. Колар, 7. јун 1967.

⁵¹ ``Југославија у Хладном рату``, А. Животић, стр 48.

⁵² Исто.

⁵³ ``Израелске гранате падале на логор југословенског одреда`` Политика, 6. јун 1967. стр4.

Арапе једино говори наслов ``Југословенски бродови у Каиру у потпуној безбедности``⁵⁴

На овај начин новинарске радкције пласирале се догађаје са ратног Блиског истока и уједно потврдиле сигурност југословена од стране Арапа. Међутим, југословенска војска и радници су одмах по избијању рата били евакуисани преко територије коју је контролисала израелска војска⁵⁵. Није постојала опасност од израелске војске, али новинске редакције су ово вешто искористиле, како би потврдиле израелску агресију не само према арпским народима, већ и према југословенима који су се тамо налазили.

⁵⁴ Борба, 7. јун 1967. стр 4.

⁵⁵ ``Југославија у Хладном рату``, А. Животић, стр 48.

Слика великих сила

У хладноратовском расположењу које је завладало након Другог светског рата, тадашње савезнице САД и СССР разисхле су се на идеолошкој основи. Свет је био подељен на исток-запад, на комунизам и капитализам. Југославија је пронашла своје место у напетом стварности спољне политике. Комунизам је био на власти, блискост са Совјетским Савезом као матицом комунизма, представљала је природан ток ове две државе у изградњи заједничких ставова и односа све до великог сукоба са Информбироом 1948. године⁵⁶. Међутим, од 1953. године југословенска влада одлучила за политику дистанцирања од блоковске поделе и свој пут пронашла у политици несврстаности.⁵⁷ На основу постулата Покрета несврстаних и начела за које се борила југословенска политика, одређен је став Југославије у овом израелско-арапским сукобу као и пропагандна делатност која је изазивала бурне овације београдске јавности. Начела су значила право на мир, просперитет и напредак свих држава, поштовање територијалних граница. Ово су уједно биле и пропагандне паролe у Шестодневном рату.

Област Блиског истока био је у константној напетости. На тако осетљивом простору мали инцидент био је довољан да се разбукти ватра, која је више деценија тињала, а Хладноратовска тензија томе је још више допринела. Свакако да је посебност ове области лежала је у географском положају и нафтном богатству. Узимајући у обзир те чињенице, светским силама је утицај на овом простору био од круцијалне важности. Антиколонијални покрети као и повлачење колонијалних сила са овог подручја заузимале су посебно место у глобалним збивањима. Чести конфликти Јевреја и Арапа представљали су плодно тле за разрачунавање великих сила. Америка и СССР пружале су подршку зарађеним странама, тако да је шестодневни рат представљао још један сукоб које је захватило хладноратовско расположење.

Када је у питању виђење западних сила у Шестодневном рату, београдске редакције нису остале неме. Новине које сам користила таоком писања овог рада, Политика, НИН и Борба, имале су готово истоветан приказ улоге и функције западних држава у

⁵⁶ ``Југославија и односи између социјалистичких земаља``, Чедомир Штрбац, Београд 1984 стр. 56.

⁵⁷ ``Југославија у Хладном рату``, А. Животић, стр 37.

овом сукобу. То не треба да чуди, јер као што је у раду већ неколико пута наглашено, београдска штампа је извештавање о Шестодневном рату искористила за промовисање пропагандног саджаја. Из тог разлога сва три листа приписала су Сједињеним Америчким Државама и Великој Британији приписала акције и особине против којих се борила југословенска политика. Стога су овим силама наметнути епитети, империјалиста, капиталиста и колонизатора.

Слика Сједињених Америчких Држава и Совјетског Савеза у београдској штампи

Општи контекст хладног рата утицао је, између осталог и на креирање догађаја на Блиском истоку. Педесетих година двадесетог века, америчка политика желела је да оформи блок афричких држава, чији је циљ био супротстављање Совјетском утицају и ширењу комунизма на овом простору. Доласком Насера на чело египатске државе и отпочињањем спровођена социјалистичке политике, Амерички планови су осујећени. Насер је врло брзо, захвањујући својој управљачкој харизми и потенцијалу да се наметне као лидер арапског света, постао главна претња америчком утицају на блискоисточном простору. Његово окретање Совјетима, изазвало је готово панични страх Америке за губитком стратешких положаја у овој области.⁵⁸ Због овакве ситуације је већ од педесетих година САД имала водећу улогу у наоружавању Израела, као противтеже Арапима⁵⁹.

Негативни ставови и осуде пратиле су кроз новинске чланке политику Израела и Америке. Израел је представљен као ``мостобран западана на Блиском Истоку``. Кроз приказ односа Израела и Америке редакције су инсистирале на приказу завере против арапских народа.⁶⁰ Избијање шестодневног рата, представљено је као завере капиталистичких и имеријалистичких западних сила и Израела. На овај начин створена је слика која је призивала овај сукоб као рат арапских земаља против западних актера и израелаца, а не локални сукоб на Блиском истоку између

⁵⁸ ``Рађање глобалног света 1880-2015.`` Д. Стојановић стр 265.

⁵⁹ Исто, 307-308.

⁶⁰ `` Израел је добио најистакнутију улогу у том, вешто режираном и до ситница простудираном комплоту.`` , ``Крвави трагови у песку``, Велизар Савић, НИН, 11. јун 1967, стр3.

вишедеценијских непријатеља. Тачно је да је истина, када је Шестодневни рат у питању, негде на средини између два горе наведена догађаја, ипак, београдским редакцијама није било у интересу да то прикажу на тај начин.

Слика завере као својеврсне завере отворила је и питање наоружања које је имало велику улогу у дневним новинама. У дневном листу Борба, дат је однос снага зараћених страна. Уједињена Арапска Република заиста је била доста боље наоружана, што имплицира да је Насер овај напад планирао и желео је да дође до ескалације сукоба на овом простору. Наиме, контингент израелске војске, по извештавају новина износио је 264.000 војника, док је УАР бројао 310.000 војника.⁶¹ Чињеница да су арапске снаге добро наоружане, што је директан показатељ да сукоб нису дочекале неспремне, у југословенској штампи била је пренебрегнута. Међутим, главно питање било је везано за војну помоћ коју су зараћене стране добијале од великих сила. НИН, Политика и Борба, биле су препуне текстова које су говориле о овој теми. Што је свакако утицало на креирање слике о ``завери``.

Хладноратовски талас заиста јесте имао свој утицај шездесетих година на овом простору. СССР и Сједињене Америчке Државе подржавале и потпомагле државе Блиског истока. Утицај Америке био је присутан у Израелу, Јордану и Саудијској Арабији, док је СССР стајао иза Египта, Сирија и Ирака.⁶²

У београдским новинама натписи о завери су одмах по избијању рата добили посебну ноту. Након Израелског ваздушног напада и тоталног уништења египтаске авијације појавили су се натписи о учествовању западних сила. Новинске редакције преносиле су вести египатских новина, које су говориле о директном учешћу Америке и Британије на страни Израела. ``Од посебног значаја у контексту данашње ситуације, да ма како колики били губици Израела, земље које га подржавају, то јест Сједињене Америчке Државе и Британије, одмах надокнађују Израелу сваки изгубљени авион и тенк. Врховна команда УАР упозорава да је масивна ваздушн подршка Америке и Британије створила нову ситуацију на фронту``⁶³ пренео је Таџуг. Овде је и више него очигледно да је у питању беспоштен сукоб. Колико год арапске снаге биле снажне и задавале губитке Израелу, велике силе су те губитке

⁶¹ ``Однос снага зараћених страна``, Борба, Андро Гебелић, 5. јун 1967. стр5.

⁶² ``Рађање глобалног света 1880-2015.`` Д. Стојановић стр 309.

⁶³ ``Снажан притисак израелских трупа`` 7. јун 1967, стр1.

одмах компензовале појачањем у оружју и људству. У оваквој ситуацији, УАР, и поред храбрости и вичности, тешко да је могао одолети удруженим непријатељима.

Од првог напада Израела на египатске снаге, у београдској штампи доминирали су текстови о завери и о наоуружању. Кроз даље текстове преношена је нека врста ``напада`` и ``оспоравања`` великих сила о свом учешћу. Највећи број текстова као што је већ речено, писано је на рачун западног помагања и учешћа у овом сукобу. Сходно овакој ситуацији, београдски медији преносили су и деманте великих сила, али у потпуно другчијој форми. ``Изјава САД и Британије да су неутралне у сукобу примљене су са извесним резервама. Резерва се пре свега односи на сумњу у праве намере две велике силе, које су биле главни подстрекачи Израела на овај безумни корак``. ⁶⁴

Мотив ``подстрекача`` оличен у САД јавља се по избијању рата. Новинске редакције, вешто су пласирале причу, која је негативно окарактерисала Америку и Велику Британију. Наиме, у новинама се сматрало да су Америка и Велика Британије одиграле капиталну улогу у покретању сукоба. Њихова подршка представљена је као ``ветар у леђа`` Израелу за покретање рата против арапских држава. ``Дискретна охрабрења Тел Авиву из неких западних метропола, - све је то био довољан повод Израелу да се одлучи на муњевит оружани удар.`` ⁶⁵ Редакције су свакодневно користиле снажне синтагме, попут „муњевит оружани удар“, како би показале на који начин је Израел напао.

Поред ових мотива, присутни су још и мотиви колонизатора. ``Ако колонизатори не би подстицали израелске екстремисте на безумље, ако би хладили њихов занос, онда једва да би се израелски бомбардери подигли у ваздух.`` ⁶⁶ Овде је присутан став новинара да сам Израел није довољно снажан за тако агресивне акције, и да до њих ни не би дошло, или да би брзо биле угушене од стране снажније арапске војске, да нема помоћи са Запада.

Југословенска пропаганда била је фокусирана да западним силама наметне оне карактеристике, против којих се њена политика борила. Тако су ове силе

⁶⁴ ``Одговорност Уједињених нација и великих сила``, Борба, Сл. Вујица, 6. јун 1967. стр 4.

⁶⁵ ``Крвави трагови у песку``, Велизар Савић, НИН, 11. јун 1967. стр3.

⁶⁶ ``Израел, Пентагон, Бундесвер``, НИН, 11. јун 1967. стр 10.

окарактерисане као колонизатори, империјалисти, капиталисти, као и виновници кризе на Блиском истоку.

Београдска штампа упитула је директне критике овим државама и на тај начин успела да створи негативну слику о њима. Овакав стан је врло директно изражен у следећем цитату : `` Штампа упићује оптужбе Сједињеним Државама и Великој Британији као главним подстрекачима Израела на агресију. ``⁶⁷

Америчка политика имала је свој учинак у шестодневном рату. Израел који је учинио први напад на УАР, био је подстакнут прећутним одобрењем Америчког државног врха⁶⁸. Међутим, САД-у није одговарло изазивање кризе светских размера. Главни проблем оваквом држању Америке јесте Вијетнамски рат. Осим великих губитака у том сукобу, јављају се проблеми и на унутрашњем плану. Наиме, појавили су гласни антиратни покрети и низ митинга који су потресли америчко друштво. Због овакве ситуације ``код куће``, амерички врх вршио је агитацију на Уједињење Нације ради завршетка блискоисточног сукоба. Утицај Америчке политике у Шестодневном рату није споран. Још по избијању рата у Медитерану се налазила Шеста Америчка флота, али исто тако и бродови СССР-а. У београдској штампи нема ни једног текста о војној помоћи Египту. Наиме, арапске државе биле су под утицајном сфером комунистичких држава и њихова помоћ ни једног тренутка није изостала. Ипак, то би нарушило слику о превртљивој и непоштеној борби, и створило би могућност да се завађене стране изједначе код београдског јавног мњења.

И када би се, тек узгред, поменуло учешће СССР-а новинске редакције нису имале негативне коментаре. Напротив, њима су се приписивала убеђења за које се залагали југословенска политика, борба против империјалистичке политике Израела и уједно западних сила. Наиме, по избијању кризе, Совјетски бродови су се нашли у источном Средоземљу.⁶⁹ Велике силе иако су објавиле неутралност у овом сукобу, такође су имале спремне флоте у Средоземном мору. Међутим, у београдским новинама, присуство Шесте флоте је несумњиво остављало утисак ратне приправности с обзиром на бројност ангажованих бродова и људства. `` Са америчке

⁶⁷ ``Одговорност УН и великих сила``, Сл. Вујица, Борба, 6. јун 1967. стр 4.

⁶⁸ ``Рађање глобалног света 1880-2015.`` Д. Стојановић стр 307.

⁶⁹ `` Први од нових 10 совјетских бродова за Средоземље прикључио се флоти, која је виђена у близини америчке Шесте флоте.`` Политика, 2. јун 1967. стр1.

стране налази се преко 50 ратних бродова, 25.000 морнара, 2.000 ``маринаца`` и 150-200 авиона.⁷⁰ Овакав приказ представљао је супериорност америчке флоте која је подржавала ``агресивну`` израелску политику и самим тим долази до стварања негативне слике о Америци кроз призму америчке надмочности и непобедивости.

У овом чланку приказује се и совјетска флота. ``Са совјетске стране, у Средоземном мору се у овом тренутку,изгледа, налази преко 20 ратних бродова-као подршка праведној борби независних арапских земаља које су постале жртве агресије.``⁷¹

Присуство флота ових суперсила које су имале водећу улогу у хладноратовским несугласицама, биле су другачије окрактерисане. Америчка флота добила је оштре критике београдских новина. Њихово присуство у Срдоземном мору није оправдано, јер су се налазили на страни Израела, који је у београдској штампи представљен као изазивач кризе, а америчкој политици наметнут је мотива ``подстрекача``.Супротна слика јавља се код описа совјетских бродова. Наиме, њихово присуство је у београдским новинама потпуно оправдано јер је њихова борба приказана као правична и одбрамбена. Заправо, њихово реаговање је одраз покушаја да се одржи поредак.

⁷⁰ ``Однос снага зараћених страна``, Андро Габелић, Борба, 5. јун 1967, стр5.

⁷¹ ``Однос снага зараћених страна``, Андро Габелић, Борба, 5. јун 1967, стр5

Закључак

У току Шестодневног рата београдски медији преносили су дешавања са Блиског истока. У овом периоду новине су највише пажње посвећивале овом догађају, тако да су насловнице биле испуњене сликама и натписима везане за овај сукоб. Анализом три најтиражнија листа, може се закључити какву политику је водила Комунистичка партија Југославије и какву слику су формирали о актерима овог рата. Већ је напоменуто да су медији били под строгом контролом државе што је имплицирало одсуство објективности новинарских редакција.

Што се тиче самих новина, у сва три листа су се могли наћи слични текстови. Недељник НИН имао је најоштрије и најупечатљивије текстове о догађајима на Блиском истоку. Само у овим новинама су се нашли натписи који су упоређивали Јевреје са нацистима. У НИН-у су биле такође најдиректније критике према западним силама. У друга два листа, ситуација је била слична. Наиме, нису постојали тако упечатљиви и бомбастични наслови као у недељнику, али присуство негативних текстова и коментара није недостајало. Што се тиче слика, највише их је било у Политици и Борби, док су се карикатуре једино нашле у Политици.

Када су у питању слике које су се односиле на Израел, избијање рата и на слике о Сједињеним Америчким Државама, новине су имале негативне коментаре. Супротно овоме, новинске редакције су глорификовале арапски народ и стварале слику о њиховој мирољубивости и тежњи ка заједничкој коегзистенцији.

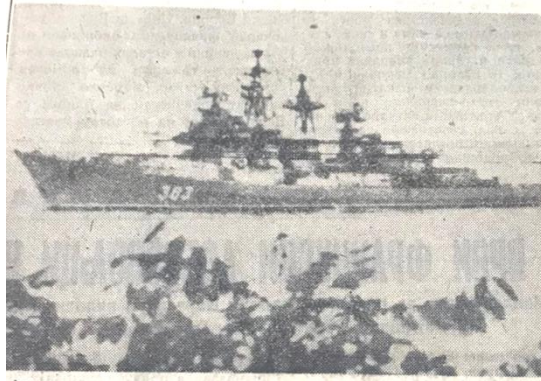
Текстови о великим силама у београдској штампи били су свеprisутни. Новинари су учешће Сједињених Америчких Држава у овом сукобу окарактерисали негативним сликама. Представили су их као империјалисте и колонизаторе. Ово су да најчешћи мотива која су коришћена за њихов опис. Израел је представљен као ``продужена рука запада`` и њихова заједничка политика у новинским чланцима се није доводила у питање. За избијање рата, по новинским редакцијама једини кривци били су Израелци. У ниједном листу се није спомињала политика египатског лидера и његове тежње ка овом рату. Арапски народи представљени су као мирољубиви, који су кроз историју увек пружали помоћ Јеврејима, а исто тако се у новинским

чланцима говори о њиховој намери да спрече избијање Шестодневног рата. С обзиром да је Совјетски Савез био на њиховој страни, није постојао ниједан чланак који је о томе говорио. На овај начин новинске редакције пласирале су слику о завери Америке и Израела против арапских држава.

Кроз анализу ових текстова може се закључити колико је заиста био битан Покрет несврстаних за Југославију. У овим новинама пропаганда је била доста присутна. О неким периодима из прошлости се није могао наћи ниједан текст, као што је био случај са првим израелско-арапским ратом, док је период Суецке кризе био описан у свим новинама. Израелска политика је окарактерисана као главни кривац за напуштање великог броја палестинских избеглица, док се у ниједном тексту не спомиње заузимање палестинских територија од стране Египта.

Колико је Покрет несврстаних био битан за спољну политику Југославије највише говори о томе пропаганда која се пласирала кроз медије. С обзиром да се Југославија борила за напредак и просперитет земаља чланица несврстаних, равноправност, поштовање териториалног интегритета и суверенитета и одржавање стабилности региона. У београдској штампи је спровођена политика Југославије те је сходно томе у новинама и пласирана негативна слика о Израелу и капиталистичким земљама којима су наметнути мотиви против којих се државни врх борио.

Прилог

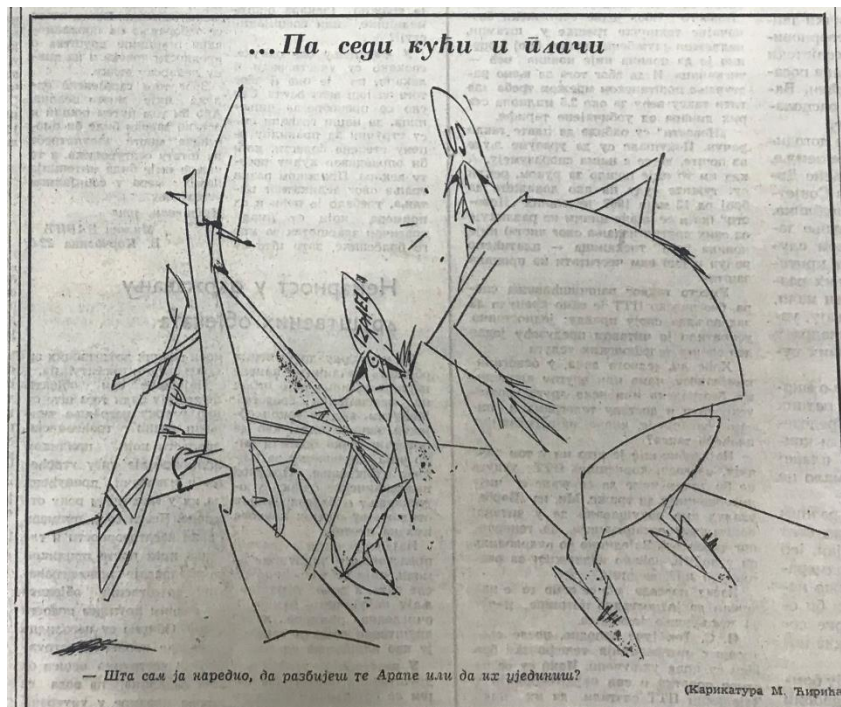
1. Слика Совјетског брода.
Политика, 4. јун 1967.

2. Карикатура, `` Ручак у Белој кући``,
Политика, 4. јун 1967.

3. Протестни митинг, Политика, 7. јун 1967.

4. Карикатура, Борба, 4. јун 1967.

Библиографија

Извори:

- НИН
- Политика
- Борба

Литература:

- Sydney D. Bailey, *Four Arab-Israeli Wars and the Peace Process*, London 1990.
- Александар Животић, ``Југославија и Блиски исток у Хладном рату (1945-1970), у: *Југославија у Хладном рату*, (пр. Момчило Митровић), Београд 2010, стр, 37-63.
- Ранко Петковић, *Несврстана Југославија и савремени свет, спољна политика Југославије 1945-1985*. Загреб 1985.
- Предраг Симић, Тито и НАТО, успон и пад друге Југославије, Београд 2008.
- Дубравка Стојановић, *Рађање глобалног света 1880- 2015*, Београд 2015.
- Чедомир Штрбац, *Југославија и односи између социјалистичких земаља*, Београд, 1984.